

SOCKENSTRUNT

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENINGENS KVARTALSTIDSKRIFT

Grundad 1978

Nr 4 2012

Det var en gång en skola ...

- När skolorna kom till byn** sidan 2
Mesta läraren i Åvasta skola sidan 4
**Lilian och Ann-Sofi
i samma skola i olika tider** sidan 6
Sista läraren i Kyrkskolan sidan 8
Torsholma dagisidyll sidan 10
**Montessori i Vallentuna
kommer från Frösunda** sidan 12
Idrott är livsfarligt! sidan 14
Nu är det slut! sidan 15
Den hemliga senapen sidan 16

När skolorna kom till byn

Så kom Torsholma småskola, sedan Kyrkskolan, sedan Sunnanå småskola och sist Åvasta skola. Men först kom Ormen.

I Bibelns första bok, den första Moseboken, berättas om kunskapens träd på gott och ont. Gud befäller Adam att inte äta av frukten på det trädet. Eva låter sig luras av Ormen att ta ett äpple från trädet och smaka på det, fast Gud sagt till Adam att varna för detta. Hon får Adam att äta en frukt också. Och så står det "då öppnades bådås ögon och de blev varse att de var nakna". Från den stunden hade ansvaret för vad vi gör med kunskap lagts över på oss människor.

Zackeus berättar

En av Frösundas lärare hette Zackeus Carlsson. Han var klockare och lärare i Frösunda från 1887 och medverkade dessutom i en skriftserie med titeln "Svenska bygder" som gavs ut i början av 1900-talet. Ur den får vi veta hur skolväsendet växte fram i Sverige och Frösunda. Mycket av informationen här är hämtad från den.

Kunskapen kom till oss långt före skolorna. Det var berättandet som tog oss med till olika världar och gav oss kunskap. Från början kom kunskapen från lagmännen, skriver Zackeus Carlsson. Och asatron förmedlades av dess godar, "präster".

Och sedan kom missionärer från den katolska kyrkan, och man byggde kloster.

Vid Frösundagården, i slänten ner mot ån, växer pestskräp. Det var en medicinalväxt som kom till Sverige med munkarna. På våra runstenar hittar vi kors som är tydliga tecken på kristendomens frammarsch i landet.

Missionärer som Ansgar och hans medhjälpare blev lärare som översatte Fader vår och trons artiklar till svenska.

Fram till 1527 var det muntlig inläring som gällde. Den första boken på svenska trycktes i slutet av 1400-talet, men den utbredda läsningen kom framför allt när Nya testamentet trycktes på svenska 1526 och hela Bibeln 1541.

Redan 1593 beslöt Uppsala möte att folkskolor skulle inrättas. Zackeus skriver att det nog inte är troligt att Frösunda hängde på då. Det var inte så många som verkligen startade folkskolor. Läroböckerna som fanns var en ABC-bok med katekesens huvudstycken. Det fanns ungefär 20 folkskolor då.

På 1600-talet tas nästa steg. 1686 års kyrkolag föreskriver att kyrkoherde, kaplan och klockare ska undervisa i bokläsning. Då hette kyrkoherden i Frösunda Anders Lejman. Klockaren hade troligen haft hand om undervisningen redan innan, men lite sporadiskt bara.

På 1700-talet blev prästernas nattvardsundervisning obligatorisk. Frösunda församlings äldsta

kyrkbok är Examen Catechetiorum 1718-1723. Där finns anteckningar om en pojke som nyss flyttat till Tarby by, Hans Ersson. Han fick tillstånd att gå "till Skrift", alltså till nattvarden:

Kan väl intet läsa i bok, men läser icke så oäfvat utantil och gifver godt svar på frågorna.

Intet i bok

I kyrkböckerna kan man se att det inte var så bra med läskunnadet. Det växlar hela tiden mellan "i bok" och "intet i bok".

Men undervisningen sköttes inte alltid så väl. 1799 klagar pastorn i Frösunda på att klockaren inte vill undervisa, och att församlingsmedlemmarna inte försökte hjälpa till. Pastorn övertalade då en gumma i fattigstugan att nödtorftigt undervisa de barn vars föräldrar tillät dem, och att föräldrarna fick betala lite för det.

1842 blev födelseår för den nutida skolan, som hette folkskola ända till 1972. Frösunda sockenstämma handlade nu snabbt. Det beslöt att det skulle finnas en fast skola i församlingen. Den skulle skötas av församlingens organist och klockare, om de var tillräckligt skickliga. Annars skulle pastor och församlingen tillsätta en "vikarius".

Sockenstugan

Undervisningen skulle hållas i sockenstugan, i ett litet rum som sedan blev lärarbostad. Eleverna skulle undervisas där i april, maj, juni och juli. Sedan kunde undervisningen flyttas till en annan pas-

Torsholma småskola 1902

Skolan byggdes 1877 och tomten till skolhuset uppläts på femtio år av rusthållaren Adolf Jansson, kostnadsfritt så länge han levde och innehade Torsholma. "Den hade lärosal och afklädningsrum samt bostad för lärarinnan, utgörande efter utvidgningen af byggnaden år 1901 två rum och kök och var omgiven av lövträd och häckar" enligt Zackeus Carlsson.

Kyrkskolan 1900

Den gamla klockargården revs 1888 och Kyrkskolan byggdes, nuvarande Frösundagården. Den innehöll två skolsalar, en för folkskolan på nedre botten och en för slöjdskolan på den övre.

"Lärarebostaden utgöres af 2 rum och kök på nedre botten, hvar till kommit, på senare år, ett vindsrum. God källare finnes under östra delen af huset", skrev Zackeus Carlsson.

Han berättade vidare att en skolträdgård inrättades redan 1871. På 1880-talet anlades en trädgård "med parkträd som beskugga de väl stora fönstren på skolhusets sydsida."

Man hade planterat fruktträd och bärbuskar "som mer och mer erbjuda lärarefamiljen sitt behag för hela sommaren och på hösten sina frukter". Han skriver också att en lekplan ligger på norra sidan, omgiven av lummiga lövträd.

På andra sidan landsvägen låg skolträdgården och kyrkogården med sina lövträd. Man betalade 5 kronor i arrende för skolträdgården till prästgården. Det hörde också till jord som gav en årlig avkastning på 100 kronor.

sande plats. Det verkar som att den familj som skulle vara värd för årets husförhör också skulle ge plats åt undervisning, se till att platsen var varm och att ge läraren en säng och sängkläder.

Betalningen till läraren blev man inte överens om, utan ansökte hos kunglig majestät att "underdånigast anhålla om delaktighet i de medel, som senaste riksdag föreslagit att utgå till mindre bemedlade socknar" eftersom Frösundas befolkning endast bestod av 356 mantalsskrivna personer som inte var så rika.

Det första skolrådet bestod av

1. Pastor E.J. Alner
2. Herr baron Eric E:son Boye på Lindholmen
3. Säteriägaren Hans Petter Ersson i Billsta
4. Bonden Jan Jansson i Åttesta
5. Bonden Jan Persson i Åttesta
6. Bror Per Isander i Torsholma
7. Bonden Per Andersson i Wreda
8. Bonden Per Ersson i Solsta

Det bestämdes att om barnen inte undervisades hemma, skulle de skickas till skolan när de var 9 år. Man tillät även föräldrarna att skicka barnen tidigare till skolan. Ingen skillnad skulle göras mellan flickor och gossar. Men om föräldrarna inte tyckte att deras flickor behövde lära sig räkna, så gick det bra.

Undervisningen skulle börja klockan 8 och sluta klockan 18. Men det skulle vara ett uppehåll som styrelsen och läraren bestämde längden på.

Första året gick 33 barn i skolan i Frösunda. En del hade rätt ålder, andra inte. 22 barn undervisades hemma. De kommande åren var barnantalet mellan 50 och 60 barn. 30 av dem gick i skolan och resten undervisades i hemmet. Sockenstugan blev för liten för att klara

av undervisningen. Man flyttade efter tre år till klockarebyggnings västra gavel. Men även den blev för liten då elevantalet ökade, och efter några år beslutade man att bygga en fast småskola i norra delen av socknen. Den byggdes 1877, och så kom Torsholma småskola till. Den första årsklassen flyttade då dit.

Det verkade som att man i början gick i skolan tills man hade tillräckliga kunskaper för att klara examen, och det var samma sak som att godkännas för att få ta nattvarden. Det var alltså till en början en blandning av skola och konfirmation.

7 år i folkskola 1944

I slutet av 1930-talet hade de flesta kommuner 7-årig folkskola, men först 1944 kom den till Frösunda. Då hade det också blivit 6-årig skolplikt. Efter det blev det fortsättningskola i 5 veckor direkt efter nyår.

Så här skriver lärarinnan Signe Andersson i sin berättelse "Frösunda på 1930-talet": *Skolorna sorterade under den kyrkliga förvaltningen och kyrkoherden var ordförande i skolrådet. I Kyrkskolan undervisade kantorn, han kallades mest för klockare. Han hade klasserna 3-6 och de undervisades tillsammans. I Sunnanå och Torsholma småskolor undervisades klasserna 1 och 2. I Åvasta folkskola undervisades klasserna 3-6 tillsammans, lika som i Kyrkskolan. Denna skoltyp kallades B2.*

Varje skola innehöll en skolsal och ett avklädningsrum. Lokalerna värmdes upp av kaminer, som eldades med ved. Bönderna levererade ved till skolorna. De förde fram veden på vintern med källkar. Sedan travades den i stora vedboden. Vi hade en man, Anton Jansson, som sågade och högg all ved till samtliga skolor för hand. Dessutom skötte han om all ved till kyrkan och ålderdomshemmet.

I skolsalen stod rader med dubbelbänkar med fasta säten, skriver Signe Andersson. Längst fram hängde en stor svart tavla. Framför

den hade läraren sin kateder. Där stod också en orgel och ett kartställ.

Skurlov

Golven var vanliga skurgolv. När de skulle skuras var det skurlov. Då skurade städerskan golven.

Ett verkligt tungt arbete, skriver Signe Andersson. Annars torrsopade man golven varje dag. Dammet stod i högan sky.

I avklädningsrummet fanns långbänkar runt väggarna, och ovanför dem en hylla med krokar där barnen hängde sina ytterkläder. På bänkarna satt de och åt sin medhavda matsäck under frukostrasten. Bredvid vedlären fanns plats för en kopparflaska med dricksvatten, skopa och hink för överblivet vatten.

Detta med vattnet gällde Torsholma och Åvasta skolor. Först 1937 på hösten fick den norra delen av socknen elektrisk ström. Efter något år drogs vattenledningar in i Åvasta och man fick vatten och avlopp. Den södra delen av Frösunda fick elektrisk ström tidigare.

I skolbyggnaderna fanns också lärarbostäder. I Åvasta låg den en trappa upp. En lång trappa ledde dit.

Den var ljus och rymlig, skriver Signe Andersson. Bostaden värmdes upp av kakelugnar och vedspis. Vatten och ved måste bäras upp.

De övriga skolorna hade sina lärarbostäder i samma plan som skollokalerna. I Kyrkskolan fanns även slöjdsal för pojkar karnas träslöjd och vaktmästarbostad på övre planet.

Ett litet skolbibliotek ingick i både Kyrkskolans och Åvasta skolas utrustning. Det fanns i ett skåp i skolsalen. Kartor och planscher fanns i ett annat.

Vi hade några uppsättningar bredvidläsningsböcker som till exempel Sven Hedins "Från pol till pol".

En våg med vikter, lack- och glasstång, magnet och annat enklare undervisningsmaterial hörde också till utrustningen. Barnen betalade sina skolböcker och skrivböcker själva.

Margareta Hellsten

Sunnanå småskola 1900

Sunnanå skola byggdes år 1900. Vad som fanns på insidan av huset berättar inte Zackeus Carlsson, men desto mer om omgivningarna:

"Sunnanå småskola har ett vackert och skyddat läge ca 0,5 kilometer söder om kyrkan, vid landsvägen, omgiven åt norr och väster av blandad löf- och barrskog samt åt de öfriga väderstrecken af öppna platser. Tomten är planterad med parkträd och häckar af gran och karagan."

Åvasta skola 1922

Åvasta skola var Frösundas yngsta. Den byggdes 1918. Lantbrukare Gusten Johansson från Åvasta sålde skoltomten till församlingen.

Mesta läraren i Åvasta skola

Den sista lärarinnan i Åvasta hette Signe Andersson. Och hon var inte bara sist. Hon var också lärare där under större delen av skolans livstid.

Åvasta skola byggdes 1918 och Signe Jansson kom dit 1933 för att vara kvar tills den stängdes 1968. Då hette hon Signe Andersson sedan länge.

Signe var en riktig stadsflicka som kom att tjäna Frösundas skolbarn i 37 år, i Åvasta och därefter i Gustav Vasa-skolan. Hon växte upp på Surbrunnsgatan, men som de flesta i Stockholm så var föräldrarna inflyttade från andra delar av landet.

Hennes mamma var kalaskokerska hos generaldirektör Björklund på SJ och hennes pappa arbetade på Mineralvattenaktiebolaget, det som nu är Pripps.

Signe gick i Englebreds folkskola. På somrarna hade föräldrarna svårt att ta hand om barnen. Signes bror fick åka till sin pappas bror som hade gården Dylan i Närtuna. Men Signe kunde de inte ta emot, så hon sattes på ett tåg till Jämtland med en biljett tillsammans med en annan pojke. När de var framme möttes de av häst och vagn och två gubbar som pratade med varandra. Barnen förstod inte vad de sa, och undrade därför vart de hade kommit. Medan pojken grät av hemlängtan så trivdes Signe ändå i sitt sommarboende och återvände flera somrar.

Realexamen tog Signe på Grevesmühliska samskolani i Stockholm. Hon visste tidigt att hon ville bli lärarinna och började studera på Folkskollärarseminariet. Omkring 1928

blev hon klar och hade sina första tjänster i Yttergran och Tystberga.

1930 fick hon ett vikariat på Vätö. Prästen på Vätö hade en dotter som också var lärarinna. Hon hade fått en tjänst i Frösunda, men ville hellre vara lärarinna på Vätö, så Signe och hon bytte.

Bytte sig till Frösunda

Det var 1933 då Signe kom till Frösunda och flyttade in i Åvasta skolas lärarbostad. Så här berättade hon vid invigningen av Gustav Vasaskolan 1969:

- Jag kom till Åvasta skola i Frösunda 1933. Det var en röd skola i en vacker björkdunge. Den första jag blev bjuden på kaffe till var orgeltramparen. Han hade huggit ved till min företrädare och det ville han fortsätta med.

Lite senare började kärleken spira mellan Signe och arrendatorn på Hamra, Helge Andersson. De gifte sig 1944 och Signe blev en del av den släkt som hade arrenderat Hamra sedan 1703. Hamra var en akademigård.

År 1945 föddes sonen Lars, och glädjen måste ha varit stor då Signe inte var så ung när Lars föddes. Men så kom en tragisk olycka den 22 december 1949, fyra dagar efter Lars 4-årsdag. Helge, som var kyrkvård, hade varit nere vid kyrkan för att ordna granar inför julottan. Han hade fortfarande hand om Hamra fast han flyttat in hos Signe i Åvasta. På Hamra bodde också hans två systrar Helga och Signe, och han tog sin motorcykel för att åka dit.

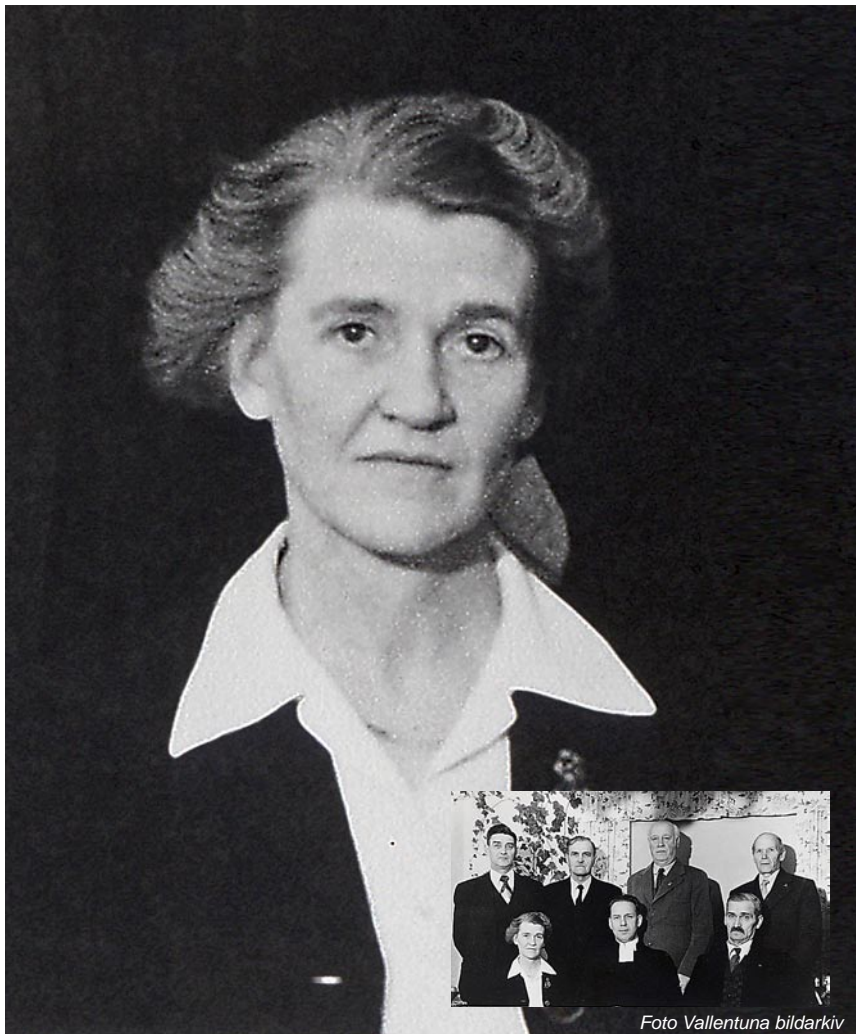
Vid järnvägövergången bakom kyrkogården blev han överkörd av tåget

och avled. Signe och Lars togs väl omhand av kyrkoherde Hårds familj efter det. De fick bo i prästgården ett tag.

- Jag fick leka med deras dotter Birgitta och det har berättats att vi busade en hel del, säger Lars när vi möts en solig novemberdag i hans lägenhet i Sörgården, som han delade med mamma Signe sedan Åvasta skola upphörde 1968. Han minns också krigsbarnet från Tyskland, Asta Öhrn, som var barnpiga i familjen Hård. De brukade kalla henne "Assa den vassa".

Lärarinneyrket sågs som lite finare när Signe började som lärarinna. Det spillde över på Lars också. Han minns att de riktigt gamla i socknen neg och bockade för lärarinnans son.

- Vi blev också bortbjudna på kalas och det förväntades att man skulle vara med på olika saker i bygden, säger Lars.

Signe Andersson var inte bara lärare. Hon var bland annat även ledamot i Frösunda församlings kyrkoråd. År 1951 satt fem gubbar och en Signe i rådet.

Som exempel nämner han kyrkliga syföreningen. Signe engagerade sig också i politiken. Hon satt i Frösundas kommunalstyrelse, var med i fattigvårdsstyrelsen och i bibliotekets styrelse. När hennes man dog tog hon över som kyrkvård efter honom. Hon blev då en av Stockholms stifts första kvinnliga kyrkvårdar.

Efter maken Helges död kunde inte Helges systrar driva Hamra vidare. Den övertogs då av Bertil Lindecrantz, som också skulle komma att bära ut post i Frösunda under många år. Med det bröts en lång släktkedja på Hamra.

Lars faster Helga flyttade in hos Signe och Lars och hjälpte till med barnvakt när Signe hade undervisning. När Lars började skolan 1952 fick han sin mamma som lärarinna.

Inte sträng, pedagogisk

På en fråga om mamma var sträng, så svarar Lars nej, men att hon var pedagogisk.

- Det var härliga ytor att leka på vid Åvasta skola. Utanför skolgården låg hästhagen som man "smet" till, men det var tillåtet bara man kom i tid till lektionerna. Den roligaste leken var katt- och råttaboet. Det fanns en grotta av stenar som användes för den.

Lars minns att han på fritiden lekte mycket med Tord, Mats och Eva Laurell i de här hagarna.

På friluftsdagar åkte man skidor och skridskor på Mörtsjön, om det gick. En gång per termin var det skurlov. Då var skolan stängd för storstädning. Det sammanföll alltid med Rimbo marknad. På hösten fick man kratta skoltomten en dag. Vid matrasten skulle eleverna bära in ved till kaminen.

Signe berättar i en gammal tidningsartikel:

- Skolsalen uppvärmdes med en stor kamin. Det var kallt i skolsalen på vintermorgnarna. Barnens våta kläder skulle torkas. Riktigt varmt blev det först vid skoldagens slut.

Man fick också undervisning i trafik minns Lars.

- Då fick man cykla från Åvasta och ner runt Solsta. Det var kontroller efter vägen där man skulle göra saker. På ett ställe skulle man gå över vägen. Då var också polisen där.

Lars minns också Ungernrevolten 1956.

- Då fick vi göra saker och sälja för att samla in pengar och skänka, berättar han.

- Mamma berättade, att när hon kom till Åvasta så fanns det ingen elektricitet där. Man fick använda fotogenlampor och de lyste ju inte upp så bra. På Vätö hade mamma elektricitet, så hon var besviken att det inte fanns i Frösunda. Den kom först 1937 till Åvasta.

- Man byggde säkert stora fönster på skolan för att de skulle släppa in så mycket dagsljus som möjligt, eftersom det inte var så lätt att lysa upp annars.

I början hörde skolorna i Frösunda och Kårsta ihop. Från Kårsta kom skolsköterskan och gav sprutor. En gång om året var det läkarundersökning. Läkaren kom från Rimbo.

Fatfyllt skåp

Vid skolavslutningarna spelade man pjäser för de föräldrar som kunde vara med, och man hade luciafirande. Man gav också lärarinnan presenter. Lars säger att det finns ett otal fat i skåpet från den tiden.

Sommarexamen började i skolsalen och avslutades med lövad skrinna som föräldrar ställde upp med. Den gick till Frösunda kyrka och avslutning där.

- Vi sjöng väl "Den blomstertid nu kommer", prästen höll väl ett tal och bad en bön och sen, säger Lars, sen var det ut till sommarlov.

Och han ser lika glad ut som han måste ha gjort då det begav sig.

Signe berättar i ett tidningsurklipp från invigningen av Gustav Vasaskolan:

- Examen var en stor högtid förr, som förbereddes grundligt. Golven knäskurades, även i lärarbostaden, ty där skulle föräldrarna bjudas på kaffe.

När Lars gick i Åvasta kom maten från Vallentuna, men mjölken kom i mjölkflaskor från Lövsta. Det var Gullan Karlsson i Klippan som serverade maten.

Man fick också åka på skolresa. Ibland var det till Skansen, men också till Göteborg och Liseberg. Lars minns en resa till Bergianska trädgården. Frösundatåget stannade normalt aldrig vid den stationen, men det gick att ordna och så kunde Frösundabarnen få stiga på och av där.

Det fanns ju flera lärare i bygden så de hade stöd av varandra och av lärarna i Kårsta. Signe fick hämta sin lön hos läraren Gustav Sundman i Kyrkskolan.

Mer än bara skola

Åvasta skola kunde också användas till annat ibland. När den stora cykeltävlingen Tiomilakaveln gick av stapeln var det budkavlebyte vid Åvasta. Då användes skolan för ombyte och matintag. Lars minns speciellt en sak från den tävlingen:

- Man hade med sig egna telefoner som man kopplade in på ett par trådar. Det var spännande.

Man kunde också betala sin sjukförsäkringsavgift i skolan. Den var frivillig då. Någon från Vallentuna kom, och så kunde de som ville gå dit och betala in sin avgift.

Många barn har haft Signe i skolan. En del blev hon personlig vän med så småningom och umgicks med.

- Mamma trivdes i denna landsbygds-miljö. Hon tyckte det var tryggt och lugnt. En gång sa hon, att under alla dessa år hade hon bara haft två barn med läs- och skrivsvårigheter.

När Signe fyllde 50 år intervjuades hon i tidningen. Hon hoppades då varmt på en ny, central bygdeskola som planerades att

bli byggd i Frösunda. Men så blev det inte. Sin sista termin av en lång gärning som lärarinna arbetade Signe i den nya Gustav Vasa-skolan i Lindholmen.

Vid skolavslutningen i juni 1970 avtackades Signe efter 37 år som folkskollärare i Frösunda. Och hon hade bara varit tjänstledig en gång, och det var när hon födde sin son Lars.

Margareta Hellsten

SKOLINTRESSET ÖKAR

Intresset för skolan har också växt hos de styrande kommunal-männen. Förr hade man föga intresse för att anskaffa skolmateriel, som kostade något. Härvidlag har storkommunbildningen hjälpt till att skaffa ett bättre ekonomiskt underlag. Nu får fru Sandgren punktligt sin lön med posten, förr fick hon gå till skolkassören, som kanske inte alltid hade pengar hemma.

När skolradion började fick barnen tränga sig samman i makarna Sandgrens bostadslägenhet för att lyssna på programmen. Nu har skolstyrelsen installerat skolradio i lärosalen. Ibland får man åka ner till Kyrkskolan i Frösunda och titta på skolfilm, vilket livligt uppskattats av barnen.

En annan värdefull nyhet är skolfrukosten, som kommer färdig och klar i sina kantiner nere från Centralskolan i Vallentuna med skolbussen. När fru Sandgren började i Torsholma kunde fattiga barn ha med sig en klick gröt till frukost. Med bidrag från Beckbergska fonden och hundskattemedel ordnade fru Sandgren själv skolfrukost på den tiden till behövande barn. Fru Sandgren införde även råkost till dessa skolfrukostar, men det var något som mammorna hade svårt att begripa. Råa morötter var väl inte mat för barn. De barn, som inte fick skolfrukost genom fru Sandgren hade i allmänhet med sig smörgåsar och mjölk.

En annan välkommen åtgärd är läkarundersökning av barnen, vilket tillkom för omkring 15 år sedan.

Fru Sandgren har lätt för att samarbeta med barnen. Barnen har också tyckt bra om sin "fröken", som i många fall varit även pappas och mammas "fröken".

I samband med att Frösunda socken gick upp i Vallentuna storkommun tackade frösundaborna sin lärarinna i Torsholma genom att överlämna Patriotiska sällskapets guldmedalj.

K. J.-n.

I ett album med tidningsurklipp har Signe bevarat en artikel om Frösunda skolor, och om sin kollega "fru Sandgren", Elna Sandgren, som var lärare i Torsholma skola. Artikeln är troligen klippt ur Norrtälje Tidning i mitten av 1950-talet.

Lilian och Ann-Sofi i samma skola i olika tider

Det är en disig, regngrå novembersöndag. Jag är på väg till Lillberga. På vägen dit passerar jag Frösundagården. Den ser lika dystert ut som novemberdagen. Fönstren gapar tomma och de stora träden har fällt sina blad. De ligger nu blöta och bruna vid trädens fötter. En gång var det liv här jämt. Det var skola sex dagar i veckan, den kallades Kyrkskolan och läraren bodde i sin lägenhet på nedervåningen.

Detta ska vi prata om på Lillberga, hos Inge och Lilian Ohlsson. Hit har också Ann-Sofi Almgren tagit sig. Ann-Sofi gick i femman i Kyrkskolan den 19 december 1968, sista dagen. Sedan stängdes den för gott. En epok var tillända och den nybyggda Gustav Vasa-skolan i Lindholmen väntade på barnen i januari 1969.

Men det skedde inte utan protest. Föräldrarna var upprörda över att barnen skulle behöva skjutas för att komma till skolan. De tyckte att skolan skulle vara kvar i Frösunda.

Inge minns det. Han satt i skolstyrelsen och fullmäktige i Vallentuna på den tiden. Men skolan försvann ändå.

Ann-Sofi, som bodde i Solsta och hette Lundkvist då, fick ingen skolskjuts.

Det fanns ingen bil hemma i familjen på dagarna och föräldrarna ville inte skicka iväg Ann-Sofi ensam på cykel de 3 kilometrarna till skolan. En tid fick hon åka med Gudrun Eklund som hon haft som lärare i Kyrkskolan och som nu följt med till Gustav Vasa-skolan.

Ann-Sofi minns lärarens bil, en Volkswagen, kallad Bubbla. Läraren och hennes man brukade ha stora störtkrukor på huvudet när de körde bil. Det var före säkerhetsbältets tid.

Lite spännande var det att börja i Lindholmen. Man var ju inte van att röra sig så långt då. Det fanns skola och affär i Frösunda, så man klarade sig bra och det var inte självklart med bil för alla. Man åkte tåg istället och då var det mest Rimbo

och Norrtälje som gällde. Där fanns flera affärer än i Vallentuna.

Men vi återvänder till Frösunda och åren då det fanns fyra skolor här.

- För att få börja skolan fick man göra ett mognadstest, berättar Ann-Sofi.

Ann-Sofi gick klass 1 och 2 i Torsholma skola för lärarinnan Elsa Johansson. Egentligen skulle hon gått i Sunnanå skola eftersom hon bodde nedsöcknes, men den hade stängts eftersom det inte fanns så stort barnunderlag då. I klass 3 och 4 gick hon i Åvasta för lärarinnan Signe Andersson och halva femman i Kyrkskolan för Gudrun Eklund. Då var de 18 elever, men sju av dessa bodde i centrala Lindholmen. På grund av platsbrist i skolan i Lindholmen fick de åka till Frösunda.

Lärare glömmet man aldrig

Ann-Sofi minns sina lärare:

- Elsa Johansson var så snäll. Signe Andersson var som en mamma. Hon hade ibland svårt att få ordning på en del pojkar.

Gudrun Eklund var den yngsta av de tre lärarna.

- Hon var sträng men snäll, minns Ann-Sofi. Hon hade auktoritet. Det var sällan stöktigt i klassrummet. Alla hade respekt för henne. Hon var nog den mest ordningsamma av de tre lärarna.

På den tiden var det oftast B-skola i Frösunda. Och så var det när Ann-Sofi gick i skolan. Klass 1 och 2 gick tillsammans och

Foto Bertil Hellsten

Sockenstrunts Margareta Hellsten antecknar noggrant alla minnen från skoltiden i Frösunda som Ann-Sofi Almgren delar med sig.

även klass 3 och 4. Ann-Sofi har funderat över hur undervisningen egentligen gick till med flera årskurser i varje klass.

Lilian minns, att när hon gick i Kyrkskolan läste årskurserna 3, 4, 5, 6 och 7 tillsammans. Det fanns ju bara ett klassrum. När hon gick i trean kommer hon ihåg att fyrororna fick hjälpa treorna ibland när det körde ihop sig. Läraren hette Gustav Sundman.

- Han kunde ju inte klara av att hjälpa alla elever, säger Lilian.

Böner och psalmer

För både Ann-Sofi och Lilian började skoldagen med morgonbön. Man sjöng "Din klara sol går åter opp, jag tackar Dig, min Gud".

- Sundman bad en bön också, minns Lilian.

I Kyrkskolans skolsal stod katedern på den norra väggen. Till höger om den stod orgeln. På väggen bakom hängde en karta över Sverige. Vid undervisningen användes mycket planscher som fick hängas upp och tas ner. Både Ann-Sofi och Lilian minns särskilt planschen med människokroppen.

Det var utedass i Frösundas skolor och när Lilian gick i kyrkskolan fick man värme i skolsalen genom att elda i en kamin. Det var pojkarnas uppgift.

- De var så glada när de fick göra det.

Man fick skriva välskrivning med stålpena, ett skaft där man kunde sätta ett stift på och som sedan doppades i bläck. Det fanns en särskild plats för bläckhornet under den lilla upplyftbara biten av bänklacket, längst fram. Fick man för mycket bläck på stiftet så blev det ofta en stor plump på papperet.

Lilian, som var vänsterhänt, hade svårt att inte få skriften att kladda. Hon tvingades att börja skriva med höger hand. Hon förbjöds att skriva med vänster.

Skolmat hemifrån

När Lilian gick i skolan fick barnen ha matsäck med sig hemifrån. Det var en flaska med mjölk och smörgåsar i smörpapperspaket. Man tittade och frågade "Vad har du på dina smörgåsar?" och så kunde man byta smörgåsar med varandra.

När det var matrast för barnen öppnades dörren och lärarens fru ropade med sträng och uppfordrande röst till sin man att maten var klar.

Ann-Sofi behövde inte ta med sig matsäck. Det försvann runt 1951. Maten kom då från Vallentuna och i Torsholma skola serverades den av Karin Ritzén på Björkås, och i Åvasta av Gullan Karlsson i Vasa.

I Kyrkskolan minns Ann-Sofi mannen som kom körande med maten. Han rökte cigarr.

- Vi frågade vad det var för mat, och han svarade alltid "stekta godlår".

Någon gymnastiksal fanns inte. Lilian berättar att man fick stå upp bredvid bänken och göra "armar uppåt sträck".

Annars hade man gymnastik ute och spelade bland annat brännboll. När Lilian gick i Kyrkskolan hade alla barnen varsitt land i trädgården, där man sådde på våren. Lilian sådde morötter och rödbetor minns hon.

- Det var så fina bäddar på våren. Sen blev det så mycket ogräs. Det var svårt att hitta det man sått.

Barnen skulle hålla undan ogräset på sommarlovet, och det var väl så och så med den saken kan man förstå av Lilians berättelse.

På övervåningen i Kyrkskolan hade man både sylvöld och träslöjd i rummet med fönster ut mot stora vägen. Sylvöld för flickor och träslöjd för pojkar.

Ann-Sofi minns att en gång i veckan kom en OBS-klass åkande för att ha slöjd där. Det var barn som hade svårt för sig i skolan. Man märker på Ann-Sofi att det fanns en rädsla och nyfikenhet på de här barnen.

Vägrade blockflöjt

Ann-Sofi skulle lära sig spela blockflöjt i skolan, men vägrade. Hon ville spela piano, men det fick man bara om man först lärde sig spela blockflöjt.

Men hon lyckades slippa blockflöjten, fick föräldrarna att köpa ett piano och fick pianolektioner av kyrkans kantor, Kerstin Grandin.

Lilian spelade också piano. Då fick hon gå in i lärarbostaden och undervisa av lärarens son Ulf.

Vid jul och påsk fick man höra de bibliska berättelserna som hörde till de högtiderna.

Lilian minns med glädje den julfest som avslutade terminen.

- Då var det dans kring granen och pojkarna var med och dansade, påpekar Lilian. Och man fick saft och bullar.

En annan fest som återkom varje år var när läraren Sundmans katt fyllde år. Då bjöd han på saft och tårta. Lilian berättar:

- Sundman hade en katt som kallades för Kurre. När katten dog lät han stoppa upp den. Och när man dukade bordet med saft och tårta stod katten mitt på bordet.

På rasterna hoppade man hopprep och hage höst och vår, och snöbollskrig förekom på vintern. Pojkarna höll oftast till på fotbollsplanen. Lilian minns att det roligaste var att bolla. Det gjorde man mot skolväggen.

Ann-Sofi kommer ihåg slagsmålen bland pojkarna med obehag. De slogs så att de grät.

- Då förstod man hur ont det gjorde.

En del var så starka och stora att en del lärarinnor inte klarade av att gå emellan pojkarna.

När det var dags för läkarundersökning kom doktor Dahl till skolan i Torsholma.

På sista årets skolkort från Kyrkskolan finns 18 elever, varav en del bodde i Lindholmen. Där var skolan överfull och Gustav Vasa-skolan hade ännu inte öppnats.

- Han kom inte in genom dörren för han var för tjock, säger Ann-Sofi. Man fick öppna hela dubbeldörren.

Betyg fick man vid varje termins slut och hoppades att man skulle bli uppflyttad. Det var inte tal om några kvartssamtal eller utvecklingssamtal. Först när Ann-Sofi började högskolestadiet i Hjälmstaskolan i Vallentuna började det komma.

- Men man hade åhörardagar, minns Ann-Sofi. Min morsa var alltid där. Åhörardag! Då kommer jag!

- Det kanske inte alltid uppskattades då. Men de brydde sig, och det var väl bra.

Rektor Strandskatan

Ibland kom "Strandskatan". Det var Rut Strandberg. Hon var studierektor och hade rävböa runt halsen. Rävnen hade hennes man skjutit i Norge.

Lilian minns hur märkvärdiga vårterminernas examen var:

- Då var man finklädd. Man satte blommor i hålet för bläckhornet och smyckade skolsalen med syrener. Det var förhör i skolsalen och de föräldrar som hade tid var där.

Det lyser om henne när hon berättar det.

- Ibland kan man tänka på allt man upplevt, när man idag sitter i den nymålade skolsalen med sina fina gardiner i fönstren, säger Lilian.

Efter att ha läst det här ser du kanske att Frösundagården inte är lika tom nästa gång du färdas förbi den. Ser du hur barnen flockas runt mannen som kommer med maten, och ser du flickorna som kastar boll mot skolväggen? Och där, där kommer Sundmans katt Kurre springande med en rätta i munnen!

Margareta Hellsten

Sista läraren i Kyrkskolan

Allt var så smidigt och lätt. Man fick göra lite som man ville. Så sammanfattar Gudrun Eklund sin lärartjänst i Frösunda Kyrkskola.

Gudrun Eklund var den sista lärarinnan i Kyrkskolan. Men man fick inte riktigt göra som man ville. Det fanns naturligtvis en läroplan att följa, och hon hade en utbildning som folkskollärare, med behörighet i alla ämnen utom träslöjd.

Nej, att det var lättare handlade inte om kvaliteten, utan mer om hur det var att vara lärare ute på landet jämfört med hur det var att vara lärare i en stad som Lund eller Linköping.

I Frösunda knackade lantbrevbäraren Bertil Lindcrantz på dörren under lektionen och lämnade in den privata posten. Var det något som skulle skrivas på var det självklart att göra det under lektionstid.

Ibland kom fiskhandlaren. Han var morfar till en av eleverna. Då ropade barnen: - Nu kommer Mariannes morfar!

Då gick Gudrun ut och köpte fisk, gick in i lägenheten och lade den i kylskåpet innan hon gick tillbaka och fortsatte lek-

tionen. Lärarbostaden låg ju i anslutning till skolsalen.

- Det var praktiskt, säger Gudrun. På morgonen lade man en tvätt i tvättmaskinen. Sedan gick man in och hängde den upp den under en rast. Man behövde ju inte vara rastvakt hela tiden. Man kunde gå och titta ut på barnen då och då.

Blöt i Kyrkån

En gång kom några elever inspringande och ropade:

- En pojke har ramlat i ån!

Då ser Gudrun en mössa komma flytande, och efter den en av pojkarna. Han tar sig upp men är helt genomsur. Kyrkans kantor, Kerstin Grandin, råkar befinna sig i närheten. Hon breder ett plastskynke i sin bil, och där placeras den dyblöte eleven för transport hem till föräldrarna för att få på sig något torrt.

- I skolan fanns ingen gymnastiksal, men vi hade en fotbollsplan på skolgården. Därför var vi ute, när det var lämpligt.

- Vi kunde gå iväg upp till skogen. Där fick barnen bygga en snöborg och sen blev det snöbollskrig. Inte kunde man göra så på andra skolor, säger Gudrun.

- Vi hade ett pingisbord i skolsalen, som barnen fick använda även på lektionerna.

- Skolan drevs i B-form. Det betydde att jag hade både klass 5 och klass 6 samtidigt. I bland annat geografi, historia och bild kunde jag undervisa båda klasserna tillsammans, men i matematik, svenska och engelska fick jag ta var årskurs för sig. Då fick jag sätta igång den ena, så de hade något att arbeta med, och sen introducera den andra i något annat ämne. Barnen fick också hjälpa varandra, när jag var upptagen. När man gjort klart sin uppgift så kunde man få spela pingis.

Gudrun var lärare i Frösunda åren 1967 och 1968. Då hade flickor syslöjd och pojkar träslöjd. Klass 3 och 4 i Åvasta skola fick komma till Gudrun i Kyrkskolan och ha syslöjd.

Träslöjdlärare var Helge Helgöstm i Bergshyddan. Han hade också snickeri- verkstad där. Han fick beställning på en vaggga av Gudrun och hennes man Lars. Helge tyckte måtten var lite dåligt tilltagna, så han ökade ut dem.

- Den blev lite stor, säger Gudrun.

Vagggan har gått i slakten sen dess, så alla Gudrun och Lars tre barn och sju barnbarn har vaggats till sömns i den.

- Helge byggde också en pergola vid Bergshyddan som han var mycket stolt över, berättar Gudrun.

Foto Bertil Hellsten

Sista läraren i Frösunda Kyrkskola var Gudrun Eklund. År 1968 höll hon sista lektionen i Kyrkskolan som klassföreståndare för klass 5+6. Numera bor hon i Linköping och har många minnen från sin tid som ung lärarinna i Frösunda.

Utvändigt är Kyrkskolan sig lik fast skolan försvann för mer än 40 år sedan.

I slutet av 1960-talet bestämdes från högre ort att i klass 6 skulle pojkar få prova på syslöjd under några månader och flickorna skulle få prova på träslöjd. Man började tala jämställdhet på allvar vid den tiden.

- Jag visste inte vad jag skulle sätta i händerna på pojkarna, säger Gudrun.

- Jag bestämde mig för att lära dem korsstygn och eftersom det var i påsktid, så fick de göra korsstygnsdruk med kycklingar på. De tyckte det var jätteroligt, skrattar hon.

Annars var det med enkla medel man fick jobba. Det fanns bara en symaskin, så Gudrun tog också in sin egen till klassrummet.

Skolmaten kom från Vallentuna och kyrkvaktmästaren, som bodde i lägenheten på andra våningen i Kyrkskolan, hjälpte till att servera den i kapprummet. Sen åt man maten i klassrummet. Men innan man fick börja äta så skulle man be "Gud välsigne maten. Amen". Bad gjorde man också när skoldagen började. Då var det bönen "Fader vår", och så sjöng man en psalm.

En och annan mus kunde springa över golvet i skolsalen på jakt efter tappade godsaker. En gång var eleven Rolf Blom snabb. Han fick tag i både sopkvast och mus.

Varför Frösunda?

Men hur kommer det sig att en lärarinna från Lund hamnar i en B-skola på landet utanför Vallentuna? Gudruns fästman Lars skulle börja sin värnpliktstjänstgöring i Stockholm hösten 1967, och de tänkte gifta sig på sommaren. Därför var det självklart för Gudrun att söka tjänst i Stockholms-trakten. Hon sökte flera tjänster, men fastnade för den i Frösunda för att den hade tjänstebostad.

Gudrun och Lars gifte sig 19 augusti, och den 24 augusti skulle skolan börja. Men Gudrun hade inte fått veta när lärarkollegiet i Vallentuna kommun skulle träffas inför skolstarten. Den 24 augusti knackade det på dörren till lärarbostaden. Utanför stod lärarna Ingrid Nilsson från Torsholma skola och Signe Andersson från Åvasta skola. De skulle se efter om Gudrun kommit, eftersom hon inte var på proppet 23 augusti!

- Det var fantastiskt att flytta in i en lägenhet på tre rum och kök från studentlyan. Lägenheten i Kyrkskolan var på 100 kvadratmeter, minns Gudrun.

Sista dagen i Kyrkskolan filmades av Inge Ohlsson. Där ser man flitiga elever, travar av flyttkartonger och en extra rund mage på lärarinnan.

Gudrun bor numera i Linköping, och vårt samtal äger rum på Café Magnifiket i Missionskyrkan i Linköping. Just när vi talar om lägenheten i Frösunda anländer maken Lars för att delta i samtalet. Då ökar lägenhetens storlek raskt till 138 kvadratmeter!

Tom lägenhet

Till en början var lägenheten ganska tom.

- Vi hade en Volvo PV. Den åkte vi med till IKEA vid Kungens kurva. Vi köpte ett skåp, ett bord och fyra stolar. Dessa skulle skickas till Frösunda med tåg. Men eftersom Frösunda station inte hade någon lastbrygga, så kom det stora skåpet till Rimbo. Det gick bra att få upp skåpet på Volvons tak tack vare lastbryggan. Men hur skulle vi få ned det när vi kom hem?

Nöden har ingen lag. Med två långa bräder från träslöjdsrummet på övervåningen i Kyrkskolan ställde mot bilen, lät man skåpet kana ner från bilens tak.

Sedan anlände nästa beställning. Den kom till Frösunda. Det var ett bord och fyra stolar. De fick inte plats i bilen, så man fick låna en kärra av stationen. På den lades paketen. Sedan stod Gudrun på kofångaren, lutad mot bilen och höll i kärran, medan Lars långsamt körde hem till Kyrkskolan.

Därefter beställde man också en bokhylla. Även den kom med tåget till stationen i Frösunda. Den bestod av 10 kollin. Hur skulle man få hem dessa? Då tog Gudrun resolut med sig sina 20 elever ner till stationen, och så fick de två och två bära hem de tio delarna.

Tack vare Volvon, som senare blev en Volkswagen Bubbla, så har det gamla uthuset vid Frösundagården dubbeldörar. Dem beställde Gudrun och Lars från kommunen för att kunna ställa in bilen där. Idag brukar det säljas dörrkransar där vid julmarknaden.

Även så sent som 1967 så räknade man med att lärarinnan skulle vara med på olika saker i bygden. Det var bland annat kyrkliga syföreningens och Missionskyrkans syförenings möten.

- Om inte prästen Poell var närvarande på symötet, så var det lärarinnans uppgift att ta först av kaffebrödet. Och ändå var många av medlemmarna äldre än jag själv! I Missionskyrkan syförening gällde

samma sak, men där mötte jag elevernas mormödrar och farmödrar. Tänk att jag har fått vara med om något sådant, säger Gudrun förundrat.

Gudrun kommer ihåg att hon och Lars sjöng på ett möte anordnat av Centerns kvinnoförbund. Hon hade också nybörjarlektioner i engelska på begäran av föräldrar. Då var man i skolans bibliotek som låg på andra våningen i Kyrkskolan.

Några episoder från Frösunda Handel minns Gudrun också.

- I affären hade man börjat med att kunderna skulle få plocka vissa varor själva, berättar Gudrun.

- Jag hade plockat lite mjölk och bröd och annat. När jag kom till kassan säger expediten: "Men inte ska du ta det här, vi har färskare mjölk och bröd" och så gick hon och hämtade det. Det här hände mer än en gång, säger Gudrun.

Hon frågade också efter bryggkaffe, med det fanns bara kokkaffe. Efter några dagar fanns det bryggkaffe.

Gudrun och Lars hade köpt en grill och brukade köpa "hundben" till grillning. En dag frågade expediten:

- Vad heter hunden?

När Gudrun berättade att det inte fanns någon hund, utan att köttet grillades och äts av lärarinnan själv och hennes man, så fick Gudrun köpa helt andra köttbitar.

Ny i Frösunda

Att komma ny till ett ställe gör att man får blickarna på sig. Gudrun och Lars kände sig välkomna till Frösunda, men de kunde också känna att man undrade lite över vilka de var. Hon var ju så ung den nya lärarinnan, och den långa mannen som åkte tidigt och kom hem sent, vad gjorde han?

På en film från den sista skoldagen, som var den 19 december 1968 och som Inge Olsson i Lillberga påpassligt kom att dokumentera, syns att lärarinnan är lite rund om magen. I februari födde hon en son, och kunde därför inte följa med sina elever direkt till Gustav Vasa-skolan vid vårterminens start.

Gudrun avslutade sin tjänst i Vallentuna kommun vid Gustav Vasaskolan vid vårterminens slut 1970, även då med ett barn i magen. Men vaggan som Helge i Bergshyddan snickrat stod i Linköping när barnet kom ut.

Margareta Hellsten

Torsholma dagisidyll

Agneta Larsson arbetade under många år som dagmamma hemma i Torsholma där barnen fick leka i den äkta bondemiljön. I dag jobbar hon fortfarande med barn, men världen ser annorlunda ut för dem.

Heter Agneta Larsson egentligen Anna Maria Roos? När Agneta berättar om sin tid som dagmamma i Frösunda så låter det precis som en sörgårdsidyll, om man nu gillar det.

Och sörgårdsidyllen skapades av Anna Maria Roos i sina skolböcker om Önnemo för hundra år sedan.

Vad sägs om en barngrupp på ungefär åtta barn? En bondgård med kor och där man fick umgås även med den äldre generationen? Åka på hölass och plocka upp potatis eller cykla med mjölkflaskan till ladugården för att få den påfylld? Eller träffa dagmaman Monika på Näs vid Tomten, det lilla berget mellan Torsholmas gårdar och Näs, för att leka, åka pulka när det fanns snö och äta mellanmål? Eller stoppas in i familjens bil för att storhandla på B&W i Arninge, det som idag är Coop Forum? Åtta barn i en bil? Ja, det kanske var fem, men det var tiden före bilbältestvång i baksätet. Det här var nämligen på det glada sjuttioalet! Låter det inte idylliskt?

Jag kan möjligen hålla med om att B&W stör en aning, så Agnetas sörgårdsidyll är nog en annan än Anna Maria Roos.

Sju i Skälby

Men vi tar det från början. Agneta växte upp i Skälby i Järfälla kommun. Hon var ett av sju syskon.

- Jag har alltid haft barn omkring mig, säger Agneta. Jag var den som hittade på lekar bland mina lekkamrater redan när jag var fem år. När jag var elva var jag hos min kusin på Svartbolandet och såg efter hennes fyra flickor när hon och hennes man åkte iväg för att arbeta. Det gjorde jag fyra somrar i rad.

Sen kom året då livet skulle komma att ta en ny vändning för Agneta. Hon var sjutton år och arbetade som barnflicka i en familj. Familjen hyrde en sommarstuga av Gustav och Stina Thorsaeus. I det huset bor idag Hans och Anita Thorsaeus. Familjen hade en liten Anders på tre veckor som skulle dras omkring i en vagn ibland.

Och en dag så stod han där på ladugårdsbacken. Han som skulle bli hennes kärlek i 40 år. Tommy Jansson var hans namn.

- Det blev många promenader åt det hållet, säger Agneta och skrattar.

De förlovade sig 1970. Då gick Agneta sin utbildning till barnskötare i Engelbrekts barnsköterskeskola på Valhallavägen. Hon kände att det var med barn hon ville jobba. Skolarbetet var upplagt så att varje elev hade ett barn som man fick sköta om. Agneta hade hand om Anton, sex månader. Han lämnades av sina föräldrar klockan sju på morgonen. Antons föräldrar studerade.

- Jag minns när hans pappa kom. Han hade duffel och lite skägg.

- Vi hade sydda klänningar och en hätta på huvudet, fnissar Agneta.

Man hade teori också. Det var bland annat psykologi och metodik. Man lärde sig också att sy och hur man städar ett rum och håller leksakerna rena. På examen fick alla en brosch. Agneta arbetade sedan fem och ett halvt år som barnskötare i Barkarby.

- Vi hade tolv barn och var tre - fyra barnskötare. Det var mer personal på den tiden.

Flum i Gävle

Agneta vidareutbildade sig sedan till förskollärare i Gävle. Den som hade arbetat i fem år så kunde gå en kortare utbildning på ett år.

- Det var en flummig utbildning, säger Agneta.

Det här var 1975 - 1976. Vi enas om att det var så på den tiden. Mycket gick ut på att "känna". Man skulle ha kunnat sitta och titta på en tom toalettrulle och försökt uttrycka vad man såg i den, hur det kändes att hålla i den och vilka upplevelser den framkallade. Agneta minns att man vid något tillfälle var ute och demonstrerade, men inte mot vad.

1978 föddes Agnetas och Tommys barn Erika. Då flyttade Agneta, från BB, in i det

nybyggda huset som Tommy, sväger och svärfar byggt, och som tapetserades och möblerades under Agnetas BB-vistelse.

När Erika var ett år började Agneta som privat dagbarnvårdare. Det innebar att man tog emot barn i sitt hem. 1980 anställdes hon av kommunen som dagbarnvårdare. Det var något nytt då och var ett alternativ till dagis. Hon hade 4 - 5 dagbarn, och så sina egna som med åren blev tre flickor.

I Frösunda fanns då åtta dagbarnvårdare i kommunal regi.

- Två dagar i veckan träffades vi i Frösundagården. Vi hade lunch med oss som vi åt tillsammans.

Agneta berättar att man var vikarie för varandra om någon blev sjuk.

- Då kunde man ha 17 - 18 barn. Det fungerar bra. Bara man berättar hur det är. Barn är inte dumma. De förstår när man säger att nu är det bara en vuxen, så nu måste vi hjälpas åt.

På den tiden gick det att göra privata saker när man jobbade. Agneta tog med sig dagbarnen när hon skulle till hårfrisörskan. Så får man inte göra idag. Så småningom minskade antalet dagbarnvårdare och kommunen ville styra om barnen till daghem. Idag finns inga dagbarnvårdare kvar i Frösunda.

På 1960-talet fanns det kommunal förskola i Frösunda. Den erbjöds barn som var 6 år och var frivillig. Sen försvann den för att återkomma 1974. Då ordnade föräldrar i Frösunda förskola genom ett studieförbund. 1975 började 6-åringarna åka till förskolan vid Gustav Vasas skolan.

1989 till 1991 fanns det många 6-åringar i Frösunda. Kommunen anställde då Agneta och Gunnel Mattsson i Grindtorp, och erbjöd förskola i Frösundagården. Agneta minns med glädje den tiden.

Bilder av dagbarn från olika tider väcker glada minnen hos Agneta.

Åka hölass, klättra på stenar i hagen och samlas runt Agnetas köksbord ingick i barnomsorgen hos Agneta i Torsholma.

- Vi jobbade med olika teman, lärde oss om kroppen, bakade, åkte skridskor och mycket mer. Vi hade utvecklingssamtal med föräldrar och barn och Valter körde runt och hämtade barnen till förskolan. Till avslutningarna bakade vi pajer och tårter och bjöd på. Barnens föräldrar och far- och morföräldrar kom. Det blev så familjärt! Vi hade tio barn ena året och elva det andra, tror jag, säger Agneta.

Kommunalt i Lindholmen

Idag arbetar Agneta på det kommunala dagiset i Lindholmen. Men nya vindar har hunnit blåsa och nu heter det inte dagis utan förskola.

- Det är en förberedelse inför skolstarten, säger Agneta.

Barnen är uppdelade i olika avdelningar och flera åldrar går tillsammans. När man är fem år så får man börja i en ny lokal, Humlan, tillsammans med alla andra fem-åringar i förskolan.

När barnen är sex år går de vidare till Lejonkulan. Fram till sju års ålder är kommunen tvungen att erbjuda barn plats på förskola, men det är frivilligt att gå i den.

Agneta har gått från att arbeta på en avdelning för de yngsta, till att arbeta med femåringar på Humlan. 1998 kom den första läroplanen för förskolan. Tidigare hade det bara funnits riktlinjer.

- Egentligen gör vi samma sak nu, men allt ska målformuleras och dokumenteras och man måste visa resultat. Utvärderingen görs tillsammans med barn och föräldrar vid utvecklingssamtal.

- I början på förskolan jobbar vi förberedande inför språkutvecklingen, berättar Agneta.

Man jobbar med matte och bokstäver och rim och ramsor. En dag i veckan delas barnen upp så att alla treåringar gör något tillsammans, och en annan dag alla fyraåringar. Då går man oftast till skogen och har med sig något mellanmål.

Vi talar om spänningar mellan dagens förskollärare och gårdagens. Agneta tycker att det ibland kan finnas sådana, men menar att det gäller att ge och ta från båda håll. Hon tror att det kan uppstå spänningar om personalen inte trivs med sitt jobb

- Den dagen man inte tycker det är roligt, ska man inte vara kvar. Det är barnen inte värda.

Hon ser mer att det finns en frustration hos de nyutexaminerade på grund av tidsbrist.

- Det har blivit så mycket möten och planeringar. När några går på möten ska andra avdelningar ta hand om deras barn, och man ska hinna dokumentera med hjälp av dator. Nu ska föräldrarna kunna gå in via dator och se vad barnen gjort under dagen, och man kan också få reda på sådant som bara rör ens eget barn.

- De som utbildas idag har en mycket tuffare utbildning. De får lära sig att arbeta med datorer, de forskar och får reflektera mera, säger Agneta och tillägger:

- De är duktiga. Vi som är äldre kan också, men på ett annat sätt.

Jag frågar Agneta om hon ser någon skillnad på barn idag och när hon började arbeta som förskollärare. Hon säger att barn kan mer idag.

- De får vara med om mera saker, och tv och datorer lär dem mycket. De har varit med om så mycket redan när de är tre år.

Stress i samhället

Hon tycker att det finns en stress i samhället runt barn. De får sällan bara vara. Redan det första året ska de gå på babycafé, babysång, babysim och liknande saker. Efter förskolans slut ska de iväg på andra fritidsaktiviteter. Hon tror att föräldrarna tror att man måste hänga med på allt detta.

- Ibland har föräldrar svårt att sätta stopp, säger Agneta. Tempot har blivit så tufft. Man skulle vilja att någon kunde bryta detta.

När Agneta hade dagbarn hemma var det viktigt att bara vara med familjen på helgerna. Familjen behövde den tiden för återhämtning.

I femårsgruppen får man hela tiden arbeta med ljudnivån. Barn talar så högt idag, och hela tiden måste de påminnas om att sänka rösten. Hon tycker att det är ett samhällsfenomen. Även i barnprogrammen på tv tycker hon att programledarna använder en hög ljudnivå.

Agneta kommer till intervjun direkt från sitt arbete. I början lägger jag märke till att hon talar ganska högt, men under intervjun sänker hon rösten mer och mer.

En annan skillnad är också att barngrupperna blivit större och personaltäteten minskat. Barn med särskilda behov har också ökat. Förra året var det 16 barn i gruppen.

- Antalet barn har ju också med barnkullarnas storlek att göra. När vi var 16 så blev det en sammanhållning mellan alla

barnen i gruppen. Nu får vi dela upp gruppen ibland för att det ska fungera. Det är heller inte lika självklart att ge sig iväg på utflykter. Då måste man ordna flera vuxna som följer med.

Bäst i skogern

Den bästa lekplatsen för barnen är skogen, tycker Agneta. Där leker man på ett annat sätt. Man leker många tillsammans, klättrar i träd och bygger. En dag hittade en pojke trattkantareller som han plockade och lade i en plastpåse som Agneta råkade ha i ryggsäcken.

- Idag vågar barnen också utmana de vuxna och varandra mer, tycker Agneta.

Barnen måste också klara av att skiljas från mamma eller pappa varje gång de ska till förskolan. För de flesta barn går det lätt. Man gråter en skvätt, men när pappa eller mamma stängt dörren så upphör gråten.

- Då är det bara föräldern som gråter en skvätt i bilen, säger Agneta. Då får man stödja föräldrarna på olika sätt. Separation är jobbigt för båda parter.

Hur avskedet blir tror Agneta också beror på hur trygg personalen är.

- Tycker man om sitt jobb, så tycker man om barnen, menar Agneta. För mig är det viktigt att ge dem min kärlek. Att bli sedd och mottagen ger trygghet. De får stå ut med att jag kramar dem, säger hon och skrattar.

Hon betonar flera gånger vikten av att bli sedd och få kärlek.

- Varje barn ska bli sett när det kommer på morgonen, säger Agneta. För mig är det en självklarhet men det verkar det inte vara för all personal.

Agneta har passerat 60 år, och pensionen närmar sig. Hon tycker fortfarande att jobbet är roligt.

- Man får så mycket tillbaka. Många barn som jag har haft under åren kommer fram till mig på skolgården och ger mig en kram, och det är så roligt!

Men hon kan också känna av att kroppen inte orkar lika mycket längre. Hon längtar också efter att kunna vara med barnbarnen mera.

- När de har sina avslutningar har jag ju mina, säger hon.

Nästa sommar har barnbarnet Gustav gått sitt första år i skolan.

- Då har jag sagt att jag ska vara med på hans avslutning, så då tänker jag inte jobba, säger Agneta med eftertryck.

Margareta Hellsten

Montessori i Vallentuna kommer från Frösunda

Knäppram, knytram, dragkedjeram, tillbringare, skoborste, strykjärn, glas, vass kniv. Rummet är fullt av material utmed väggarna.

Och så fortsätter det: Korgar med geometriska klossar att känna på och lära namnen på, byggklossar i olika former och färger att bygga med för att upptäcka bredd och höjd, klossar till romerska brovalv, ljuddosor, siffror, tiondelar, hundradelar, tusendelar, bokstäver, bilder med och utan text, ordkort, flaggor, jordglober, pussel och mycket, mycket, mycket mer.

Men materialet är inte huvudpersonen i denna artikel, det är barnet.

I Sörgården 108 ligger en av Vallentunas Montessoriförskolor.

- Men vi ska inte tala om materialet i rummet, det är inte det som är det primära och ändå gör jag det för jag tycker det är så bra. Om materialet blir det viktigaste så ska man kasta ut det! säger Tina.

Men det är inte hon som hittat på det. Hon som uttryckte sig så drastiskt var Maria Montessori, som skapade den pedagogik som fick bära hennes namn. Tina, som i dag inte vill tala om materialet i första hand, är Kristina Svensson, Montessorilärare och avdelningsföreståndare på Montessoriförskolan för 3, 4 och 5-åringar i Sörgården. Dessutom är Kristina Frösundabo, mer känd som Tina.

Till Frösunda 1980

Tina flyttade till Frösunda 1980 tillsammans med sin man Pär-Ola. På ryktesvägar fick de höra att det fanns ett snickeri till salu i Frösunda, och så blev Bergshyddan deras hem.

Tina, som då var fritidsledare, mötte en dag en förälder som berättade att den enda av hennes tre barn som visste hur man tvättade händerna var hennes dotter med Downs syndrom. Hon gick på en Montessoriförskola och där fick man lära sig sådant.

Det där gjorde intryck på Tina. På en resa till Kanada fick hon höra att på

Montessoriförskolorna fick man lära sig att göra riktiga saker genom att leka. Det slutade med att hon utbildade sig till Montessorilärare. Det var en distanskurs från en utbildning i London. Examen skedde i Sverige med lärare från England.

Montessori i Sörgården

Tina har arbetat i Sörgårdens Montessoriförskola sedan 1989. Hon och ytterligare en kvinna startade Vallentuna Intresseförening för Montessori 1984, och ett par år senare den första Montessoriförskolan i Vallentuna. Idag finns det två Montessoriförskolor med sammanlagt 5 avdelningar och ca 20 anställda.

Kraven på förskolorna växer. Idag är man skyldig att följa läroplanen för förskolan som kom 1998.

- Men vi har inga problem med att göra det. Det som står i läroplanen är sådant som vi har hållit på med hela tiden, säger Tina.

Och vad är det då? Vad kännetecknar en Montessoriförskola?

För 142 år sedan föds flickan Maria Montessori i Italien. Hon blir den första kvinnan som tar examen på Roms Universitet. Hon vill bli ingenjör och börjar läsa teknik men slutar som en av Italiens första kvinnliga läkare.

Hon är aktiv inom universitetets läkarmottagning och möter där barn med särskilda behov. Själv kallar hon dem "de små olyckliga" och "icke utbildningsbara". Men hon fascinerar av dem och tanken på att försöka ge dem utbildning.

Vid en föreläsning berättade hon om sin träning med handikappade barn, och blev chef på en skola som skötte och utbildade de "mentalt handikappade". Där kunde hon pröva sina teorier. Det gick över förväntan. Barnen presterade över medel. Det kallas "första Montessori-miraklet".

Maria Montessori funderade vad som skulle hända om man arbetade efter samma metod med "normala" barn.

Hon fick starta en skola i slummen i Rom med namnet Casa de Bambini, Barnens hus. Maria Montessori menade att barn inte är oskrivna blad. Varje barn bär på egna unika möjligheter. Hon lät varje barn få utveckla sina förmågor i en egen takt som de själva bestämde. Hon kallar denna princip "spontan egenutveckling" med fokus på hela barnet. Barnen fick tillgång till många olika material i olika svårighetsgrad, för att stimuleras till utveckling. Det skulle ge barnen självständighet och självdisciplin. Därför fanns vardagssysslor som att knäppa knappar, hälla och tvätta händerna med bland materialen. Det skulle finnas en kvalitet i det barnen gjorde.

År 1911 slutade Maria Montessori som läkare. Istället utvecklade hon sin pedagogiska filosofi.

Landsförvisad

Maria Montessori kompromissade inte med sina idéer. När Mussolini ville göra barn till soldater lär Maria Montessori ha protesterat. Hon blev landsförvisad 1934 och alla hennes skolor stängdes i Italien. Hon åkte då omkring i Europa och höll föreläsningar där hon försökte förmå regeringar att "utbilda för fred" i stället för att rusta för krig.

Vid sin död bodde hon i Nederländerna.

Tillbaka till Sörgården. Tina ursäktar sig nästan för att hon vill visa mig allt materialrummet är fyllt med. Men vi börjar från början på dagen. Egentligen tycker lärarna att barn inte ska ha så långa dagar i förskolan. Det ligger i själva filosofin.

- Barn ska orka ta in för att det ska bli kvalitet. Det gör inte trötta barn. Men skollagen från 2011 säger att vi måste erbjuda öppettider från 6:30 till 18:00.

Tina förstår att man måste anpassa sig till dagens situation och att föräldrar måste få livspusslet att gå ihop.

Man börjar morgonen med samling. Då kan man presentera ett eller något annat för barnen. Man avslutar oftast med frågan:

- Vad vill du jobba med idag?

- Vi använder ordet jobba för att ta barnen på allvar, säger Tina.

- Sen går barnen i väg ett och ett eller några tillsammans för att arbeta med det

Med en knäppram kan barnen lära sig att knäppa knappar lite enklare än på kläderna där knapparna kan sitta lite besvärligt till.

Att bygga ett romerskt brovalv kan ge en upplevelse av hur det går att sätta samman saker stabilt, utan cement eller lim.

Pedagogiska koclövar visar hur olika fötter kan vara. Barnens fötter och kornas kan se väldigt olika ut, men det finns likheter!

Foto Margareta Hellsten

Tina Svensson var med och introducerade Montessori-pedagogiken i Val-lentuna på 1980-talet. Ur det har det vuxit fram två Montessori-förskolor med ungefär 20 anställda.

man tänkt. Gruppen består av 18 barn mellan 3 och 5 år. Vi jobbar nästan aldrig i grupp där man styr barnen, säger Tina. Vi utgår från varje enskilt barns utveckling. När barnen arbetar så finns vi lärare till hands. Vi stöder till att ta ett steg till, kanske med något nytt material som presenteras. Vi svarar på barns intresse för saker. Det ska vara ett lekfullt lärande och ge en bred allmänbildning. Förskoletiden är en bra tid för barnen är så nyfikna då.

Man arbetar med konkreta material. Alla sinnen ska aktiveras.

- Vi har fem arbetsområden, berättar Tina.

Fin och grov motorik

Längst bort i rummet står en hylla med knäppram, knytram, dragkedjeram och på hyllan under står brickor med glas, trattar och tillbringare.

- Där jobbar vi med finmotorik och grovmotorik. Det börjar man jobba med när man är 3 år. Det finns en röd tråd i allt vi gör. När man jobbar med knäpptavlan så tar man sedan med sig det jobbet ut i kapprummet när man ska knäppa sin egen jacka, berättar Tina. Vi arbetar med riktiga material. Vi har riktiga glas, vi skär med vassa knivar, vi stryker med riktigt strykjärn på lägsta gradtal. Det kan inte hända mer än att man skär sig och behöver plåster. Det gör också att barnen lär sig att vara rädda om materialet.

Geometriska sinnen

- Nästa område är jobb för träning av våra sinnen. Här bygger vi med geometriska klossar. Vi får också in språket genom samtal. "Vet du något som ser ut som ett klot?" Vi ser vad som är högst eller lägst, bredd och höjd. Vi känner på former. Vi parar ihop ljud och former och vi jobbar med att gradera. Man kan till och med bygga ett romerskt brofäste och testa vad som händer när man drar bort stödet eller

tar bort en byggsten. När barnen jobbar med att bygga hämtar de en matta att bygga på. De övar då samtidigt begränsning som att alla ska få plats. För det är viktigt att lära sig uppförandekoder.

- Det är så häftigt när det ringer och något barn svarar med förskolans namn och ber personen i luren vänta genom att säga "ett ögonblick eller ber om ursäkt om man knuffats.

- Allt sådant ger en säkerhet i vardagen, säger Tina. Vi lärare måste hela tiden föregå med gott exempel. Vi står inte och skriker i ena änden av rummet till ett barn i andra änden. Vi går istället fram till den vi vill prata med. Vi talar inte högt, utan har en låg samtalston. Och det fungerar. Barnen gör som de ser oss göra. När vi vill ändra på något beteende så säger vi aldrig "Du får inte" utan "så här kan du göra".

Siffror och bokstäver

Så småningom kommer barnen över på siffror och bokstäver. Man förbereder sig för skolans matematik när man lär sig ental med pärlor, och tiotal och decimalsystemet med bland annat en kub som består av 1000 pärlor. Man kan också känna att tusen pärlor är tyngre än en pärla. Man lär med kroppen.

På väggen sitter bokstäver. Under bokstäverna finns mängder med kuvert i olika färger. Däri finns bilder på olika teman. Det finns tre kort till varje bild. Ett kort med bara bilden, ett kort med både bilden och ordet och ett kort med bara ordet. Barnen parar sedan ihop dessa bilder på olika sätt. Man prövar hur bokstäver låter och ser hur de ser ut. Så småningom knäcker barnen koden till läsandet. Många lär sig läsa redan när de är runt fyra år.

I Maria Montessoris värld utgår man från universum och går inåt. Här finns jordglober där man kan känna på de olika världsdelarna och man kan samtala om vad det finns mest av, land eller vatten.

Maria Montessori levde mellan 1870 och 1952. Hon skapade den pedagogik som bär hennes namn.

Dessutom finns det en verkstad där barnen kan måla, och ett lekrum att vara i på eftermiddagen när man inte är ute och leker eller åker skridskor och skidor. I lekrummet finns leksaker för rollekar och byggmaterial.

- Men idag får vi inte säga att "i morgon ska vi åka skridskor så ta med dem och en matsäck", berättar Tina. Idag finns det barn som inte har råd, och då får vi ordna fram sånt.

Lunchen får barnen från ett kök i en annan förskola.

Ibland jobbar man med något tema. Under hösten har det handlat om kon. Man har bland annat gjort kor av toarullar och studerat torkade koklövar. De ligger i fönstret till beskådande.

Roligt i 30 år

Trots att Tina har jobbat i 30 år så tycker hon fortfarande att det är det lika roligt. Och det märks på hennes glädje över att få visa allt man gör. Tina tycker det är så roligt att fundera ut hur man ska kunna presentera något som är abstrakt för barnen, på ett konkret sätt.

Men tiden för sådant förberedande känns ibland för kort. Det är så mycket annat man måste göra, som till exempel dokumentation.

Men lyckas barn på Montessoriförskolan bättre än andra barn? Tina vet inte. Hon har inte sett några undersökningar om det. Däremot finns det förutfattade meningar om Montessoripedagogiken. Många tror att här får barnen göra vad de vill eller så tror man att barnen bara får sitta och jobba och inte leka.

När Maria Montessori dog så ville hon att det skulle stå så här på hennes gravsten:

Jag ber alla kära starka barn att enas med mig i att bygga fred i människan och i världen.

Margareta Hellsten

Idrott är livsfarligt!

Frösundas barn kan gå sina första skolår i Gustav Vasa-skolan i Lindholmen. Emil är ett av dem, och det är han som säger att idrott är livsfarligt.

Emil går i 6:an i Gustav Vasaskolan i Lindholmen. Där går också hans syster Cecilia, fast i 4:an. Lillebror Jonas går i 6-årsverksamheten. Alla heter de Andersson Jöesaar i efternamn, och bor i Björknäs i Frösunda.

En mörk oktoberkväll träffas vi i deras hemtrevliga kök. Över ett glas saft och lite bullar och godis börjar de berätta om den skola de åker till måndag till fredag. I Frösunda finns ju inga skolor längre. Nu får barnen åka till Lindholmen med buss 661 som både är en vanlig busslinje och skolbuss på samma gång.

Fast Emil, Cecilia och Jonas blir skjut-sade till skolan av mamma Kettlin och pappa Bernt.

- Men jag vill hellre åka skolbuss, säger Emil och tittar uppfordrande på mamma Kettlin.

- Då kommer man tidigare till skolan och får längre tid att prata med kompisar innan skoldagen börjar.

- Ja, säger Cecilia, då får man leka fortare med kompisarna!

När lektionerna startar så samlas alla Emils klasskamrater i klassrummet för att börja dagen med högläsning. De är tretton stycken i klassen, 7 pojkar och 6 flickor. Så har det inte alltid varit. När Emil började skolan så var man 26 elever i klassen. Men under åren så har flera klasskompisar slutat. Några har flyttat och andra har bytt skola. Idag finns flera privata skolor som man kan söka till. De flesta som byter skola gör det till andra skolor i Vallentuna. Men man kan också få med sig sin skolpeng till en skola i en annan kommun om det finns plats där.

Emil tycker att det fungerar bra i klassen nu. Alla är vänner med alla. Så var det inte när man var 26 barn. Då var det stökigt i klassen. Under en tid delade man klassrummet i två delar och klassen i två grupper.

Nu har lillebror Jonas tröttnat och går iväg för att spela spel.

Cecilias klass är större än Emils. Hon har 21 klasskamrater. Dagen börjar med lite småprat och information om vad som ska hända under dagen. I Cecilias klass håller man ihop i flera små grupper.

- Pojkarna brukar prata om telefoner och kepsar, och flickorna pratar om kläder, säger Cecilia.

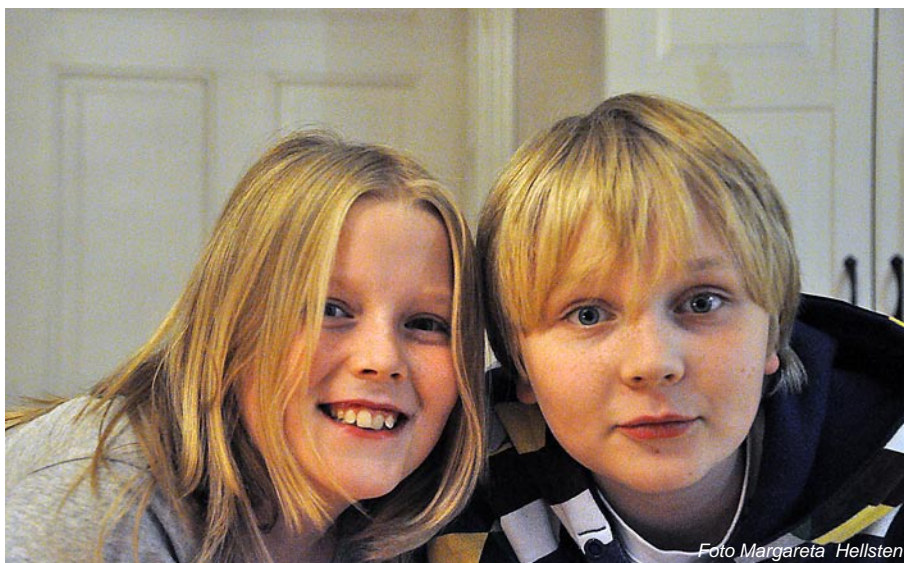

Foto Margareta Hellsten

Cecilia och Emil Andersson Jöesaar trivs i Gustav Vasa-skolan. Ett problem är den farliga idrotten, men det är mest tjejerna som är rädda för den.

Det har inte alltid varit lätt att få kompisar tycker hon. Det har gått lite upp och ner. Både Cecilia och Emil har ibland blivit retade av andra barn men nu är det lugnt.

- Det är killarna som mobbar, säger Cecilia.

Skolan har arbetat med ett antimobbingsprogram med namnet "Friends". Varje klass väljer en flicka och en pojke som ska ha uppdraget att se till att ingen blir mobbad i skolan. De andra eleverna ska gå till dem och berätta om någon råkar illa ut. Sedan samlas alla som fått uppdraget och pratar om vilka som mobbat, och någon får i uppgift att gå och prata med den som mobbat.

Det finns också lärare på skolgården som man kan gå till ifall något händer mellan elever. Mamma Kettlin upplevde att i början var inte all personal på skolan med till hundra procent i detta antimobbingsprojekt. En del av personalen ansåg att barnen klarar av bråk själva för det mesta.

Nu har projektet hållit på i fem år och börjar sätta sig. Emil säger att det inte finns någon mobbing på skolan nu.

Han är en omtänksam storebror. När han har hittat sin syster ensam och ledsen på skolgården har att gått till någon lärare och uppmanat den att göra något åt saken.

Cecilias skoldagar innehåller matematik, svenska, so, som är samhällsorienterande ämnen, engelska och syslöjd. Just nu håller hon på att sy en keps, men det är svårt tycker hon. Gymnastik, musik och tyst läsning är några andra ämnen. Så håller man sig uppdaterad på vad som händer i Sverige och övriga världen genom att titta

på Lilla Aktuellt och sedan ha frågesport om det man hört.

När man hunnit till klass 6 så har också andra ämnen tillkommit, som hemkunskap och ett tredje språk. Emil berättar att han i början av terminen under fem veckor fick åka till Hjälmstaskolan i Vallentuna för att få lyssna till tre olika lärare som talade tre olika språk, tyska, spanska och franska. Sedan fick han välja ett av språken, så nu lär sig Emil spanska.

Han har också träslöjd.

- Jag håller på att göra en ljusstake och så har jag gjort en sked i trä, men den har jag sålt för 50 kronor till en i skolan.

- Ja, så kan det också gå till, konstaterar mamma Kettlin.

Emil har också haft drama.

- Då fick vi höra på Anna som berättade olika berättelser, typ Ali Baba.

Och i klass 6 får man betyg för första gången.

En gång i veckan kommer lärare från Kulturskolan i Vallentuna. Då kan man delta i olika projekt. Emil minns att han var med i en teatergrupp när han var några år yngre, men eftersom han inte kände ledarna blev han lite rädd och slutade. Cecilia är med i en grupp som ska öva in en musikal. Hon berättar att man får dansa.

Emil har också varit på klassresa till Åland förra året, och Cecilia ska åka med klassen till Moderna museet. Emils klass har varit på Tekniska museet.

- Vi fick kuponger till Max, berättar Emil nöjt. (Hamburgerkedjan Max, som ännu inte etablerat sig i Frösunda, red.anm.)

Eleverna får också åka till Vallentuna och lära sig att simma.

- Man får betyg i simning, säger Emil. Man ska kunna simma 200 meter.

- Och crawla, säger Cecilia.
- Vi lär oss inte att crawla, snäser Emil tillbaka.

På rasterna brukar Emil och hans kompisar prata om olika saker.

djursjukhus. Men först säger hon mode, fixa kläder.

- Men jag är inte så bra på att sy, säger Cecilia. Symaskiner är kluriga.

Men det där farliga med idrott, vad handlade det om? Jo att sula! Och alla vet vad det är?

Nu är det slut!

Detta är årets sista nummer av Sockenstrunt. Och det är faktiskt nummer fyra. Vi har uppfyllt löftet i vår underrubrik: "kvarstidskrift". Det har aldrig tidigare hänt i tidningens historia!

Idag är det den 4 december och vintern har tagit ett järngrepp om Frösunda. Hos mig var det 19 grader kallt i natt men ni som bor nere på Hammarn har säkert haft det kallare. Det går flera stråk i Frösunda där det brukar vara flera grader kallare än i resten av socknen.

Ett Sockenstruntår har gått, och vi har kunnat berätta och ge liv åt platser och framförallt personer som funnits och finns i Frösunda. Utan dem hade Sockenstrunt blivit ganska tom.

Tack alla som bidragit med berättelser om era förfäders liv, som också är en del av era! Tack också till er som delat med er av er egen historia och er vardag. Och ännu ett tack för tips, ris och ros. Det håller redaktionen vaken. Utan allt detta hade det inte blivit några Sockenstrunt. Många läsare har uppskattat att läsa om personer som bott i torp och gårdar. En läsare beskrev det så "Nu har torpet fått liv sen jag fått läsa om personer som bott där".

När vi delar berättelser med varandra väcks minnen till liv. När Siv Jansson på Framnäs vägen fick veta att vi skulle skriva om skolorna i Frösunda, så berättade hon att både hon och hennes man Bengt-Arne och deras två döttrar hade haft Signe Andersson som lärare.

I detta sista nummer för året så har vi alltså valt att skriva om Frösundas skolor. Det är Inge Ohlsson på Lillbergas fel. Inge hade en film liggande från den sista skoldagen i Kyrkskolan, nuvarande Frösundagården. Och sen kom snöbollen i rullning. Och eftersom det är vinter flera månader till så har den inte slutat rulla än. Fler skolberättelser kommer, var så säkra. Har just du någon så hör av dig.

Ove Eklund ligger bakom att vi fick låna Edvard Thorells memoarer av Anders Olsen och därmed också en unik inblick i svensk inrikespolitik på 1930- och 1940-talet. Utan Hans Palmekrans hade vi haft svårt att reda ut alla turer om skolbussarna.

När detta nummer kommer ut så är förberedelserna i full gång för årets julmarknad i Frösundagården. Glöm inte att köpa senap!

Ett Gott Nytt Sockenstruntår vill vi som pysslat med tidningen under året önska alla läsare!

Margareta Hellsten

Datorn är ett viktigt redskap för Emil och andra sjätteklassare. Och Emil vill gärna fortsätta att arbeta med datorer när skolan är slut och vuxenlivet börjar.

- Man kommer på idéer, tänker på saker som kommer att hända i framtiden. Vi spelar basket i korridoren. Det får vi inte, men det gör vi ändå för det är så roligt.

Och så spelar Emil spel på skolans dator. Det är bara 6:an som får göra det. Emil avslöjar att han vill jobba med datorer när han blir vuxen. Han vill utveckla filmläsare och göra spel och program.

- Programmera som pappa, inflikar mamma Kettlin.

Men det roligaste i skolan är att vara med i elevrådet tycker Emil. När Emils klass fick frågan om någon ville vara med i elevrådet så anmälde sig Emil. Dit får klassen lämna synpunkter på saker i skolan. Elevrådet diskuterar förslagen och sedan delar man upp uppgifterna.

De handlar oftast om vända sig till personalen i skolan och framföra elevernas åsikter om vad man vill förändra, om något bör anskaffas eller om något är trasigt. Emil berättar att man önskat ost till hamburgarna och att man önskat att få ha tuggummi i skolan.

- Och flera gungor, påpekar Cecilia.
- Precis vad jag tänkte säga, säger Emil.

Cecilia brukar gå till "snurrar" med sina kompisar.

- Det är en platta med en stång rakt igenom. Man kan sitta eller stå på plattan men det är bäst att stå, för det brukar vara så lerigt, och så finns det ett handtag att hålla i sig i där uppe. Sen sparkar man med en fot mot en platta, så snurrar man.

Cecilia visar. Det är inte enkelt att följa med i beskrivningen.

Om Cecilia får välja vad hon vill göra när hon blir stor, så är det att jobba på

Emil berättar att man spelar ett spel ibland på idrotten som heter Jackpott. Där gäller det att kulla varandra med en boll. För att inte trötta ut er läsare helt och för att inte göra bort mig totalt så avstår jag att dra reglerna. Men att bli sulad gör ont. Det innebär att man kastar bollen ordentligt hårt på den man vill kulla.

- När läraren säger att vi ska spela Jackpott så skriker tjejerna "Nej det vill vi inte, dom kommer bara att sula på oss".

Så nu vet ni läsare varför det är livsfarligt med idrott!

Margareta Hellsten

Cecilia gillar "snurrar" på skolgården. Dit brukar hon gå med sina snurriga kompisar.

Den hemliga senapen

Författaren Sven Rosendahl har skrivit en bok som heter "Rävpolskan". I boken förekommer den den värmländske fabrikschefen Rulle i Hånka. Han tillverkade paltbröd som var känt för sin fantastiska smak. Smetreceptet var en förborgad hemlighet mellan honom och Sebastian de Lek, Sebbe, vars fru var hjärnan bakom den ingrediens som skulle göra susen. Hon använde samma ingrediens i sin tillverkning av "schampanj".

När Rulle i Hånka ringde till viktiga affärskontakter runt om i landet frågade han

- Har ni nöe käringblod till palten idag?

Och han avslutade samtalet med "det oundvikliga telefonadjösset i Filipstad med omnejd":

- Frid i röva.

Vid ett tillfälle så lyckades man få de båda männen att prata bredvid mun och

hemligheten uppdagades. Fabrikschefen pinkade nämligen i smeten.

Nu står julen för dörren och Frösunda julmarknad slår upp sina portar lördagen den 15 december klockan 13:00. Under hösten har en febril aktivitet pågått i stationshuset och i hem runt om i Frösunda.

En dag i november sitter Inga Wredh, Inger Eklund, Anita Roos, Lolita Jansson, Siv Jansson och Siv Eriksson i rummet på stationshuset och gör julgransprydnader och dekorerar brödkakor. Anette Rambring och Eva Sognevik målar små betongsaker som man gjutit hemma hos Anette på Kråksången. I en hylla ligger tomtar och änglar och väntar på sina nya hem. Den här dagen har man också besök av Anna Wilson, reporter på Steget. Hon är här för att göra reportage.

Iköket står Lilian Olsson, Maud Wredh, Irene Wredh och Kristina Edlund och ko-

kar senap. Lilian rör och rör i grytan. Hon berättar att senapskornen har legat i blöt i ättika i två dygn. Sedan har hon mixat dem. Nu ligger de i den stora grytan och kokar tillsammans med socker. Lilian säger att man måste röra hela tiden för att det inte ska brännas. Det ska koka femton minuter.

Under tiden håller Maud, Irene och Kristina på att sterilisera burkar i ugnen.

- Vi samlar burkar hela året, säger Lilian. Jag brukar få barnmatsburkar efter mina barnbarn men de börjar bli stora nu. Som tur är har jag fått ett nytt barnbarn.

- Det är återvinning, säger Lilian och Kristina och sernöjda ut. Maud och Irene står och slevlar upp senapen i varma burkar.

- Nu ska senapen mogna i ett par veckor för att bli god, säger Lilian.

På frågan om hur länge den håller, säger hon att hon har en burk som är ett år och den smakar utmärkt. Förra året gjorde man 46 burkar som hade en strykande åtgång. I år gör man lite fler.

Men så börjar vi tala om receptet. Är det något som gått i arv i generationer? Så är det inte. Lilian såg ett program på tv från Rosendahls trädgård på Djurgården i Stockholm. Där gjorde man den här senapen.

- Men, säger Lilian, vi har lagt till en hemlig ingrediens!

Margareta Hellsten

Lilian Ohlsson kokar den hemliga senapen, Anette Rambring fixar betongen och Anna Wilson från tidningen Vallentuna-Steget dokumenterar aktiviteterna i Stationshuset som skapar mängder av saker till Frösunda julmarknad.

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENING

Styrelse

Kerstin Lindeberg, ordförande	08-512 302 28
Lars Lindstammer, kassör	08-768 45 87
Thomas Björkgren, sekreterare	08-758 51 08
Agneta Larsson	070-33 96 755
Anette Rambring	070-491 38 14
Ann-Katrin "Anki" Svensson	073-766 11 33
Lars Andersson	070-666 00 41
Ulla-Britt Helgöstm	08-512 300 94

Sockenstrunt

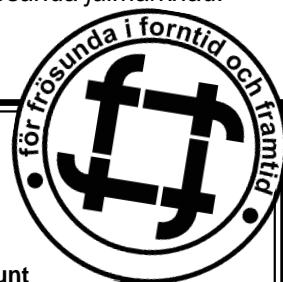
Bertil Hellsten, ansvarig utgivare	08-512 302 54
------------------------------------	---------------

Hemsida www.sockenstrunt.se
Medlemsavgift vuxen 100 kr/år
Plusgiro 80 58 98-4

kerstin.lindeberg@hotmail.se
l.lindstammer@tele2.se
thomas.bjorkgren@telia.com

anra@home.se
braxen10@hotmail.com
lars.e.andersson@afconsult.com
ullabritthelgostam@hotmail.com

bertil.hellsten@telia.com

Sockenstrunt på internet

Förra utgåvan av Sockenstrunt var nr 3 2012. Alla utgåvor från starten 1978 finns att läsa på hemsidan. I de senaste årgångarna är bilderna dessutom i färg där.